

LJUBICE

od

Mirka Bogovića.

LJUBICE

od

Mirka Bogovića.

U ZAGREBU.

Tiskom k. p. h. s. d. tiskarnice Dra. Ljudevita Gaja.

1844.

En ! ego confiteor: tua sum nova praeda, Cupido:
Porrigimus victas ad tua jura manus.

Ovidius.

I.

Što je srěća? — Zlatno runo, [1])
Koje traži staro i mlado;
Svaki bi ga baš podpuno
Osvojiti za se rado.

Od kraljevskog sjajnog dvora
Do prosjačke kolibice
Traži svaki bez odmora
Hitrokrile trag božice.

Svaki hoće da ju lati,
Zato za njom běži, hàrli;
Al ju rědko koj uhvati —
Mnogi samo sěnu ogàrli.

II.

Taj sa željom slave u grudih
Širi krila na sve strane,
Izza gore mártvih ljudih
Traži, da mu srěća svane.

Kano zvězda kobna sjaje,
Koja plamteć nebom brodi,
A trepet mu koračaje
Slědom slědi, kudgod hodi;

Jer ga zove glas od dike,
Ime slavno steć u boju,
I neuvehlim lovorike
Ovit vèncem glavu svoju.

III.

Vitezom se pantheoni[2])
    Dižu, slavno gdi se štuju,
I njihovi čini smioni
    U zvězde se jasne kuju.

Daj, padnuvšeg pitaj lava,
    Napoleona velog sěnu:
Jel' on sada bolje spava,
    Nego prie na kamenu.[3])

Sve té tašte igrarie
    Puka svoga on nehaje,
Puka, koj nij' slušo prie
    Sužničara gorke vaje. —

IV.

Nije srěća bojna slava;
Samo kada trublje zvuci
Zovu branit svoja prava,
Nek se blista mač u ruci.

Koj za drugo, ma što bilo,
Kàrv proliva, bojak bije,
Neka neide na vidilo:
Najmenik je, slavan nije.

Što bo 'e pravo, to je sveto,
I to trěba svak da brani;
Što je krivo, to je kleto,
Čega trěba da se okani.

V.

Za bogatstvom ovaj hlepti,
I kad stigne svàrhu ovu,
Za kom duša toli trepti,
Svi ga ljudi srĕtna zovu.

A njegovih trudah plata,
Želiš valjda znati, šta je? —
Brojit, gledat kup od zlata,
Za sve drugo on nehaje.

Korist, radost, skupac jadan
Iz svog zlata vĕk necàrpi;
Već uz njega żedan, gladan,
Tantalove [4]) muke tàrpi.

VI.

Skupac nikom nevěruje,
Jer se i svoje sěne boji,
Sebi i drugim život truje,
I neljubljen samcat stoji.

Vrěme njega nepromĕni,
Niti upliv u njeg' ima,
Sàrce mu se okameni,
Jer Mammona [5]) narav prima.

A iz světa kad se seli,
Ništ' sa sobom neponese:
Odvětnikah roj veseli
U njeg've se děli kese.

VII.

Srěća stalna, srěća prava
    U bogatstvu baš nestoji:
Mnogi prosjak mirnie spava,
    Neg' hiljade koji broji.

Vaj, sàrdašca puno jadna,
    Oko njega gdě se vije
Skupost, kano zmija gadna; —
    Zadovoljnost tamo nîje.

I ako ovaj cvět necvate
    Na stazici tvog života,
Brate, neima srěće za te:
    Srěd zlata si tek sirota.

VIII.

Onaj svojoj u mudrosti
    Taštome se světu smijė:
Njemu samo iz znanosti',
    Štono kaže, srěća klije.

Rad istine, koju snubi,
    Uputi se u visine,
I sve više i više izgubi
    Blagi, světi put srědine.

Koj se u višjih samo bavi
    Kruzih, tamo medj' zvězdama:
Taj ti lahko zaboravi
    I najbližje: — *sebe sama.*

IX.

Zalud mnogi gubi vrěme,
Nepuštajuć pokoj duši,
Nove gradi svedj sisteme,
Što sagradi, opet ruši.

Mladost prodje, kosa sìdi,
On uzdahe k nebu šalje:
Jer sad istom s strahom vidi
Stupe: *do tud' a ne dalje!* [6])

Sad se sětja tek Ikara, [7])
Koga, čim u nebo kani
Letět, žarko sunce sgara
U morskome dnu sahrani.

X.

Znanost, božja iskra ota,
Nam umàrlim zato 'e dana,
U pustoši tog' života,
Da nam bude s neba mana;

Da okrěpi dušu našu,
Kȯ putnika miris-ruža;
Da osladi gorku čašu,
Kû nam često udes pruža;

A ne, kroz nju da vidimo
Što obala rodi ona,
I da se odmah usudimo
Stupit prěko Rubikona. [8])

XI.

»Stranputice to su samo,
Tam se srěća nenahodi! —
Šta ću dakle, kud i kamo?
Koj da put me k srěći vodi?« —

»Hitru loveć mnoga lěta
Hodio sam na sve strane,
Znam sad, nigdě da necvěta,
I odustah od nakane.« —

Tako sboreć mnogi ljudi,
Kó mudracah tajni kami [9])
Traže srěću věk — posvudi; —
A ja velim: *da je u nami!* —

XII.

Tako jest, mi svedj nosimo
    Darak prave srěće u sebi:
Zašt' ga dakle tam tražimo,
    Gdě ga tražit nije trěbi?

Zašt' u tminah tumaramo,
    Luč nam gdě se nepokaže?
Zašto sàrce nepitamo? —
    Sàrce, bratjo, věk nelaže!

Kovači smo naše srěće,
    Samo sàrca glasak štujmo,
I u tome svakdan veće
    Blage žene naslědujmo.

XIII.

U běguće srěće lovu
Hladnog muža prošli časi,
Milo moleć, natrag zovu,
Ko Aeolske harfe [10]) glasi;

Ali njega sàrce vruće
Žurno těra sve napreda,
I on samo u buduće
Nepomičnim okom gleda.

Nepozorno, slěpo stupa,
Da ni svàrhu svu nepazi;
Najsvetija, ah, razlupa,
Mnogi krasan cvět pogazi.

XIV.

Muž što 'e sveto nepoznade,
To je semo ženah blago,
Sve ko žàrtvu strastim dade,
Što mu god je milo i drago.

Strast ga uvěk naprěd těra,
Bez pokoja, bez odmora,
Kano někoč Ahasvera [11])
Kletva prěko kopna i mora.

I muž da se srětnim zove? —
Prodj se šale! — Njemu svane
Mir tek poslě borbe ove,
Kad mu vruće sàrce stane.

XV.

Vas ja zato mogu zvati
Srětnie, mile krotke žene,
Vas, kojima uvěk cvati
Cvětak blage uspomene.

Nesrětne il' srětne bile,
Duh vaš uvěk traži rado,
Ko zelenu goru Vile,
Prošlih danah Eldorado. [12])

Kad muž sdvoji, što mu hudi
Sve na světu udes uze,
To i vaše cěpa grudi;
Al vam zato Bog dá suze.

2*

XVI.

Alem pàrvo město steče
Medj kamenjem, čim se i diči,
Al njegova lěpost neće
Sjajnost vaše suze stići.

Vele veća joj je cěna,
Kad iz oka děve sjaje,
Koja, kano kap ljuvena,
Svu njezinu srěću odaje.

Sàrce šalje oku tvomu,
Děvo, kap tu iz dubljina':
Šta je, kaži, proti tomu
Sjajni biser i sva ina? —

XVII.

Nije prèko velih gora',
    Za čim duša ženah teži;
Nije prěko sinjeg mora:
    Blizu, žene, cilj vaš leži.

Ljubit, ljnbit, te ljubiti,
    Zadatak je vašeg zvanja;
Divje muže věk krotiti,
    Krug vašega dělovanja.

Zato je i sàrce vaše
    Utočište u tegobi,
Sveta Meka [13]) vère naše,
    Gdě svak' novu snagu dobi.

XVIII.

Angjeli ste nama, žene,
Ki nas, u srėd strastih vira
Jur bez spasa izgubljene,
Uzdàržite palmom mira;

A kroz ljubav vašu, mile,
Pružate nam ruže s nebi,
Ukrotite divje sile:
Tko vas dakle ljubio nebi?

Tko ljubavi sladkog čara
Nepoznade, — vas neljubi, —
Onaj samo sebe vara:
Jer najlėpši cvėt izgubi.

XIX.

Srětan dakle do triputa
Koj si milu ženu osvoji:
Taj srěd boja kàrvna, ljuta,
U životu sam nestoji.

Zlata, slavne lovorike,
Za čim mnogi toli vrěba,
I sve druge tašte dike
Takom nikad nije trèba.

Neka běsni sila bure; —
Njega čuva stalna luka,
On si pěva srěd gudure:
»Mene vodi ljubvi ruka!«

XX.

Srěd života mog proměna'
Ostah kano stup Memnona, [14])
Kad mu tamne noći sěna
Zastre trake sunca siona.

Kada jednom děvu vidih, —
Danah mojih sunce sinu,
Uzor dosad koi slidih,
Bi pretvoren u istinu.

Iz mojih se onda grudi'
Tàrgnu glasak pitajući:
Hoće li kad u požudi
Sàrce děve za me tući? —

XXI.

Preda mnom ju vidih stati,
A ja tužan nisam smio
Okom milu pogledati,
Tako sam vam smeten bio.

U to mi se svěst probudi
Šaptuć: »šta si smutjen toli? —
Osvěsti se, junak budi,
Nemoj skučit vrat oholi!«

»Slobodnome slobod cvati;
Nemoj dakle klanjat lice,
Inače češ rob postati,
Prie neg slutiš, te děvice.«

XXII.

Da mi pogled nje ljuveni
    Tako lahko nenahudi,
Prie svega tad ledeni
    Oklop metnuh oko grudi';

Ali Leljo svojom moći,
    Koju cěli svět poznade,
Biaše njojzi u pomoći,
    I oružja svȧ joj dade.

Pa ko sunce koru leda,
    Tako ona, sve u šali,
Čini žarom svog pogleda,
    Da se oklop taj raztáli.

XXIII.

Nebi meni bilo žao,
    Da sam poslě borbe duge
Kano junak slavno pao;
    Tàrpio bi sve bez tuge.

Al me prie, neg do toga
    Dodje, oči moje izdadu,
I dušmanu ključ do moga
    Sàrca odmah, jao, predadu.

Lasno mene tad zarobi
    Dušom, tělom, moja Vila,
Kad mi sàrce već predobi,
    U kom se je nastanila.

XXIV.

Baš se neću još predati
    Lelju, da me sad potlači,
Na mejdan ga hoću zvati:
    »Još jedanput, tko je jači?« —

Cěnu bitke dobro znasmo,
    Zato dakle snagom cělom,
Tako ti se pohàrvasmo,
    Kano Jakob sa Angjelom. [15])

Razlika sad jedna samo
    Medju nama i onim vlada:
Da Angjela Jakob tamo —
    Mene Leljo ovdě oblada.

XXV.

Sioni, ali nesmiljeni
    Sinak Lade, kog sve slavi,
Predobljenom jao meni,
    Nogu svoju na vrat stavi;

I proměna baš se j' sbila
    Čudna sa mnom od to doba:
Borba ta je učinila
    Iz slobodna — děve roba;

Sad provodim danke moje
    U věčnome nepokoju;
Jerbo pramom kose svoje
    Slobodu je spela moju.

XXVI.

Speta slobod gorko tuži
I ljubavi krivi Boga:
»Leljo, na čest to nesluži,
Ići dvoje na jednoga!«

Ali mudro taj priměti:
»»Kad je govor od junaka;
Moć je punim punim pravom rěti:
Da je bitka nejednaka.««

(Lukavo se tu nasmije,
Veleć): »»dakle nebudali,
Slaba děva junak nije;
A ja što sam? — děčak mali!««

XXVII.

Oj junače, ki si prije
Snivao uvěk od slobode:
Tvoja slobod sada gdi je? —
Ko jutreni sanak ode!

Ode kano magla hitra,
Kada jarko sunce svane;
Il ko rosa, koja titra
Sad na listu, a sad pane.

Neima, sàrce, spasa za te!
Prem su sladke tvoje brige;
Al verige, ma i zlate,
Jesu ipak věk verige.

XXVIII.

Sunce pade u dno mora,
Sanak sladki svak boravi,
A ja stojim kod prozora,
Po nebu mi oko plavi.

Motreć ono divno kolo,
Koje pomno měsec vodi
Od věkovah na okolo,
Misó moja k njoj odbrodi;

Jer najjasnie medju svima
Izabro sam dvě zvězdice,
Tiho mnokrat šaptjem njima:
»Vi ste oči mė děvice!«

XXIX.

Budite mi u pomoći,
Dioskuri [16]), zvězde jasne,
Kažite mi u toj noći
Put do moje děve krasne;

Da ja kano sveti kralji,
U Betlehem ići mogu,
Da i já moj darak mali
Do dětešca metnem nogu'.

Zlata neimam, ni bisera,
Što bi mogo darovati;
Samo sàrce, gdi nevèra
Neima stana, mogu dati.

XXX.

Imam ipak i ja zlata,
    Što mi daje rujna zora,
Kad otvara zlatna vrata
    Onkraj naših divnih gora'.

Tà i srebra dost imadem,
    Što mi pruža měsec jasni;
K tomu zvězde ak' pridadem,
    Vàrt biserni imam krasni.

A koje je alem cěne
    Prema sjajnoj ranoj rosi,
Kà u sebi sjedinjene
    Sve sunčane boje nosi? —

XXXI.

Da sam, kȯ što nisam, Krezo[17]),
    Reko bi joj: »sàrce moje,
Uzmi sad sve što dovezo'
    Skupa sa mnom, — sve je tvoje!«

Da sam Cezar [18]) nedobiti,
    Dušmane bi svekolike
Slavno morao predobiti:
    Njoj poklonit lovorike.

Al ovako, o žalosti! —
    Zasluga mi nije druga:
Veće da sam bez milosti
    Moje gospe vèrna sluga.

XXXII.

Da sam pěsnik ko Petrarka [19]),
Pěvo bi joj o ljubavi,
I kako nje strěla žarka
Za navěke mene stravi.

Sancio [20]) da sam, il Angelo [21]),
Moje ljube rajsku sliku
Ko divno bi predao dělo,
Da se klanja, kasnom viku.

Al ovako, o žalosti, —
Zasluga mi nije drnga:
Već da želim, u věrnosti
Živět, umrět ko nje sluga.

XXXIII.

Ljubav to je bolest huda,
Al i za nju lěka ima,
Samo nek bolestni svuda
Pravi uztuk taki uzima.

Najbolje se meni vidi,
Da se, za njoj na kraj doći,
Homeopatah pravac slìdi;
Najprije će taj pomoći.

Traži děvu tam dovesti,
Da te ljubi, věruj rěči,
Što bo 'e uzrok od bolesti,
S time trěba da se lěči.

XXXIV.

Ja mudrujem svakojako,
Znadem šta je drugim trěbi:
A zlo meni, naopako,
Neznam lěka samom sebi.

Tako mislim, kada jednom
Meni něšto na um pade,
Čim se i mom sàrcu bědnom
Možebiti pomoć dade.

Što izmislim, to učinim:
Pišem děvi sitnu knjigu,
Gdě joj gorko medju inim
Tužim sàrca bol i brigu.

XXXV.

»Idi listu moj maleni« —
　　Rekoh, — »nek te srěća prati,
Čini da se skoro meni
　　Bolestnome zdravje vrati.«

»Lěpo děvu za me moli;
　　Al u rěčih iskren budi,
Kaži, kak' me žeže toli
　　Neprestano plam u grudi.'«

»Učiniti zdrava mene, —
　　To ju mnogo stojat neće,
Samo rěči te malene:
　　Ja te ljubim! — ništa veće.«

XXXVI.

Što je glasak tamburice,
    Ili vrělah kad romone,
Prama tomu, te rěčice
    S ustiuh děve kad zazvone? —

K tomu još i posměh lěpi
    Na koralnim nje ustima:
Duša mora da se okrěpi,
    Kad te rajske slasti prima.

Něšto u grudih jače tuče,
    Čudno 'e svakom, nezna kako,
Gori, zebe, mnie da puče
    Sàrce, sad bi pěvo i plako.

XXXVII.

Vidim svakdan u iztoči
Zore mlade skut rumeni,
Al mê ljube sjajne oči
Još nejave danak meni.

Tak u tamnoj noći sîdim
Kano slěpa tica zeba [22]),
Š njom pěvajuć, što nevidim,
I što želím: — jasnost neba.

»Čuj, oj krasna rujna zoro!« —
(Tako glase mê pěsmice):
»Daj, pokaži tužnom skoro
Put iz noći i tamnice!«

XXXVIII.

Dobim listak iznenada, —
    Ruka nesmi da ga otvori:
Jer me s jedne strane nada,
    S druge pako sumnja mori.

Otvorim ga ipak, — čitam:
    »*Ja te ljubim!*« i pun smeće,
Sav uzbitjen sebe pitam:
    Da l' sam vrědan ove srěće?

Vedro mi se nebo otvori,
    Razbistri se tužno lice,
I ljubavi rajski dvori
    Primu sàrce iz tamnice.

XXXIX.

Ljube listi tajne moći
 Za me imadu talizmana [23]),
Zato 'e sobom tja do noći
 Věk od jutra nosim rana;

A noćju mi trudna glava
 Na jastucih tih počiva;
Jer se sladko na njih spava,
 A još vele sladje sniva.

U snu bo raj budućnosti
 I Jakova lěstvu [24]) vidim,
Gor' Augjele, — o radosti! - -
 Sve njoj slične okom slidim.

XL.

Angjeo ti je ljuba moja,
Koja kano ruža stoji
U srěd děvah perivoja,
Sva sàrdašca da osvoji.

Jer što s jedne strane slikom
Svojom milom nepredobi,
To iz druge sa šibikom
Duše oblada i zarobi.

Kak' se zove moje zlato
Nesměm ovdě ja izdati;
Al ću ju sad věrno zato
I potanko opisati.

XLI.

Prami svioni smedje kose
Krase děve vedro čelo,
A nje oči modre nose
Za me u sebi nebo cělo.

Usne, sladke jagodice, —
Kad se š njima, ah, nasmije,
S traga baš ko nehotice
Niz biserah viditi je.

Vrat labudji, njedra běla,
Stas vilinski od naravi:
Jednom rěči, děva cěla —
Za Kanovu [55]) kalup pravi.

XLII.

Kad joj gledam krasno liċe
    Vidim: (mečta mene uvěri),
Uvěk krasne dvě ružice
    Ljubko cvatuć medju lěri.

Zagonetka nije meni
    Čudo, ko'e tim licem vlada,
Kad u hipu zarumeni
    I zablědi iznenada.

Ljute boje kad predstavlja,
    Běle ruže i cȧrvene[26]),
Oċevidno tad mi javlja
    Kak' vatreno ljubi mene.

XLIII.

A iz očiuh joj besědi
Angjeoska duša krotka,
K tom je, što sad mnogo vrědi,
Věk iskrena domorodka.

Kad joj nebi draga bila
Mila naša domovina,
Kak' bi inače tak ljubila
Iste domovine sina? —

Zato, brate, želeć čuti,
Da l' je takva děva koja,
Pitaj mene, kazat ću ti:
»*Brate, to je děva moja!*«

XLIV.

To su stvari bělodane,
Da, kad duša tělo ostavi:
Vruće sàrce, ko sat stane
I čověk se tad prestavi.

Al to uvěk bit nemora,
Nalazim bo ja u sebi
Dosti čudna prigovora;
Sad ga zašto kažó nebi? —

Evo u mene těla živa! —
Nije li to čudnovato? —
A kod děve duša biva;
Nu ja ipak živim zato. —

XLV.[27]

Onomad mi iznenada
    Rěč presěče děva moja:
»Koliko si, kaži sada,
    Obljubio već gospoja'?«

Kano munja s vedra neba
    Smetoše me slova ota,
A ja sad, gdě baš bi trěba
    Odgovorit, — niti jota! —

Počeh plesti: — »»ah oprosti —
    Sgoda, — k tomu sàrce vruće —««
Ona na to: »dosti, dosti,
    Samo pazi u buduće! —«

XLVI.

Pazit hoću, tako m' Boga!
    I pripravan uvěk biti,
Kad bi na me nedužnoga —
    Opet htěla navaliti.

Govorljivih oko usti'
    Trostruku ću metnut stražu:
Um vojvoda što dopusti,
    To, a drugo nek nekažu.

S busie će tad prestati
    Navaljivat na nekriva;
Děvam nije znati trěba
    Što prošastnost naša skriva.

XLVII.

Nije tomu odveć dugo
    Što mi stavi mâ gospoja
Pitanje sad jurve drugo :
    Da l' je stalna ljubav moja ? —

Čekaj, mislim sad u sebi,
    Kazat ću ti tri zapletke,
Znam, da će bit težke tebi
    Edipove zagonetke.[28])

Ako mi ih rěši samo !
    Bacit ću se, istina je, —
Ko Sfinks valjda ? — Jest ; al kamo ?
    U njezine naručaje.

XLVIII.

»Moja ljubav jako često
Svoj ko lasta stan ostavlja;
Al u staro š njom se město
Vratja, kad se lěto javlja.«

»Moja ljubav jest ko šuma,
Sad uresa svog lišéna;
Ali, gle, u jaru uma'
Opet stoji sva zelena.«

»Moja ljubav slična 'e sěni,
Sa světlostju kâ prolazi,
Al' i uvěk, věruj meni,
Opet natrag š njom dolazi.«

XLIX.

»»Ak je,«« reče, — »»ljubav tvoja
Lasti, šumi, sěni slična;
To će věčnom jaru moja,
Věčnom suncu bit prilična.««

»»Lasta će i sěna ostati,
Šuma věk se zeleniti,
Ti se hoćeš mojim zvati,
A ja uvěk tvoja biti!««

Uzhitjen sam od radosti
Kako mi je dosětljiva,
Da nij' samo, Bože prosti!
Malo odveć izvedljiva.

L.

Men' će ipak ostat zato
Drag moj Angjeo preljuveni,
Ko okovan sav u zlato
Sjajni biser dragocěni.

»Biser? — odkud taj dohodi?«
Pita opet: — »»u dnu mora
U ljušturah on se rodi
Kê probušit cárv prie mora.««

»»Takav ti je gost lukavi
I do sàrca došo moga,
To je bio cárv ljubavi,
Evo tebi gjerdan s toga!««

LI.

»Eno gledaj čudna cvěta!«
    S nova meni děva reče,
»Gledaj lěpa suncokreta
    Ko za suncem věk se kreće!«

»Lěpo ti mu dvorit znade,
    Nosi žute sunca boje, —«
I šaljivo tad pridade:
    »Kaži, uzrok tomu što je?«

»»Nepitaj me sàrce moje,
    Věk za uzrok, nego vidi,
Ko tve i ja nosim boje,
    Ko i tebe duh moj slidi.««

LII.

Iz Tatranskih onih strana'[29])
Gdi sprovodih tužne danke,
Mnoge iz mog sam tihog stana
Krilate joj poslo sanke.

Onaj preděl, ona rěka,
Mogu meni svědok biti,
Ista gorah onih jeka,
Ak će tajne mê odkriti;

Tajne, u tom kê zastoje:
Kolik mi je putah Vila
Onih gorah, děve moje
Sladko ime povratila.

LIII.

Tako viděh dvě ptičice
Jednom letit prama lugu,
Pitam ih: »oj drugarice,
Kamo, kamo?« — »»Dole k jugu!««

»Ah da mi je,« — rekoh, — »moći
Hitrim krili odletiti,
Mogo bi sad s vama poći,
Što mi 'e milo pozdraviti:«

»Tam bo mi je domovina,
Tamo su mi priatelji,
Tamo děva mà jedina:
Svàrha dakle svakoj želji.«

LIV.

Znam, da ona nit nesluti
    Da sam njena tamburica,
Gdi sve moje razne ćuti
    Njojzi služe město žica'.

Divni Majstor nju nauči
    Na njoj sitno udarati,
Jer bi mogla lahko puči
    I tad mukom zamučati.

Zato, kad ju baš preda se
    Uzme, na to nek ne zábi,
I nek mile samo glase
    S tamburice svoje vábi.

LV.

Štita tražeć na pàrsi mi
  Ljuba glavu svû nakloni
Baš ko što se točke primi
  Loza, koju vĕtar goni.

Pitajući sad obrati
  K meni pogled svoj nevini:
»Do groba ću tvoj ostati
  O životu moj jedini!«

»»Nebesedi više tako —««
 Reče ona — »»jerbo taj je
Život kratak, duša pako,
  Ona i prĕko groba traje.««

LVI.

»Dušo dakle mâ jedina
    Tvoj ću biti! —« velim tada,
»Tebe ljubit nad sva ina
    Preko groba ko i sada ;«

»Jer tek za te sàrce bije,
    Plam ljuveni pàrsi goje,
I bitje mi noćca krije
    Bez ljubavi, dušo, tvoje.«

»Nevěruj, što ljudi kažu:
    Da ja druge dève ljubim,
Iz zavisti tako lažu,
    Samo ljubav tvû da izgubim.«

LVII.

Moje sarce ima vrata,
    Ali ključ ti nij' kod mene
Od poslědnjeg s Leljom rata,
    Već kod dève mê ljubljene.

Moje sàrce prozor ima
    Mimoići s kojeg vidim
Mnoge, — ali medju svima
    Jednu samo okom slidim.

Ima k tom i ogledalo
    Sàrce moje, kê nelaže.
Al š njim vlada čudo malo:
    Samo ljube sliku kaže.

LVIII.

Kada ti me, ah, cěliva, —
    Šta su prema tom sladosti? —
U razbludah duša pliva,
    Meni ipak nije dosti.

Nemogu se nasititi
    Pod nipošto nje cělova',
Kad jur mislim, dost će biti,
    Hoću opet počet s nova.

U meni je zla navada,
    Da věk želja rodi želju:
Pàrst mi samo podaj sada,
    Htio bi za čas ruku cělu.

LIX.

Za olakšat brigu mnogu
Pitò sam ju: »jesi l' moja?«
»»Zaklinjem se višnjem Bogu««
Reče: »»uvěk, uvěk tvoja!««

»Pazi, pazi, slova ota
Višnji svědok sad zapiše,
Prekàršit je bi grěhota,
Kâ se nikad neizbriše.«

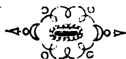
»Zakletva bo još na usti'
Nemože se prekàršiti;
Ali može, kad se izusti,
Kano větar odpàršiti.«

LX.

»Ti si, ti si mâ ljubica,
Ti si srěća mâ jedina,
Tvâ je sad jur jabučica,[30])
Bit će i kita ružmarina!«

»Za sad nas još smutnje děle
Ljudih, — nu to nas ne pâči:
Samo nek nas većma vele
Ljubav, vèra, nada jači.«

»*Koj bo u Kanaan želi doći,*
Čuh od otca mnokrat moga: —
Taj kroz pustoš mora poći,
I tàrpěti prie mnoga.«

IZJASNJENJA.

[1]) Pričalo se je u starih Gàrkah, da je Jazon, sin Ezona kralja od Jolka u Tesalii, brodio po zlatno runo u Kolhidu (Colchis), što mu je poslě mnogo truda i prebavljenih pogibelih srětno za rukom pošlo. Ovo putovanje zvalo se je putovanje Argoplavacah (Argonautah), a to zato, jer je njihov brod, koi za ono doba najveći na světu bio, zvao se Argos; — *nautes* pako znači u našem jeziku to što »broditelj« ili »plovac.« Jazonovi pratioci na ovom mučnom i pogibelnom putu, bili su za onda najglasovitii i najhrabrenii junaci gàrčki, kao Heraklej (Hercules), Kastor i Poluč (Pollux), Pelej, Admet, Nelej, Meleager, Orfej, Telamon, Tezej i njegov priatelj Piritov (Pirithous), Hila (Hilas), i t. d. koji su se zato svi skupa Argonaute t. j. Argoplavci zvali.

Zlato runo zadobiti znači dakle toliko, kao trudit se za čim, što je jedva moguće dostići.

[2]) Tako su se nazivali u davna vrěmena hrami, koji su svim ili barem najznamenitiim bogovom u družtvu posvećeni bili. Najslavnii Panteon bio je u Rimu, što ga je Agripa, Augustov ljubimac na slavu svih bogovah sagradio na Martovom polju, a poslě osvećujućemu Jupiteru (Jovu, Zeju) posvětio, kad se je August povratio iz Egipta. U kasnie doba posvetio je papa Bonifac IV. ovaj hram bogorodici Marii i svim mučenikom, radi šta se sada zove »*Sancta Maria ad Martyres*« (t. j. sveta Maria kod mučenikah), ili još običnie »*Rotunda*« (t. j. okrugla), jer je na krug sagradjena. Velika ova i směla sgrada učini u svakom gledatelju veliko utištenje. U ovoj cárkvi je i Rafaelov grob.

U sadanje vrěme grade se hrami velikim ljudem, pak ih takodjer zovu Panteone.

[3]) Napoleon umro je u Longvodu na kamenitom otoku svete Jelene, dana 9. Svibnja 1821, a pokopan bi onde u jednoj dolini, koju si je sám za života za svoje počivalište izabro. Godine 1830, poslě sàrpanjske revolucie (Juli-Revolution) bi učinjen predlog u komorah francezkih, da mu se ostanci u Pariz prenesu, ali komore nisu hotěle primiti predloga onda, nego 12. Svibnja 1840 bi pod ministeriumom Tiera tek primljen, uslěd kojega se 7 Sàrpnja fregata »Belle-Poule« u sv. Jelenu uputi, gdě je meseca Prosinca izkopane ostanke Napoleona od Englezah primila, i š njima se u Francezku vratila. I tako bi želja Napoleona: »*u francezkoj medju svojimi počivati*« ipak izpunjena.

[4]) Tantal, kralj od Sipila u Frigii, bio je, kako se priča, ljubimac bogovah, koji su se često k njemu svračali; ali ovu ljubav izgubio je po svojoj ponositosti. Kažu, da je svoga vlastitoga sina Pelopa ubio, i predložio bogovom da jedu; zarad česa da je sledeću kaštigu tàrpio: Morao je do vrata biti u vodi, pak dočim su mu friški vali okolo usnicah igrali, i najlěpše voće nad njim do ustah mu viselo, morao je bez konca žedju i glad patiti; jer kako bi hotio glad ili žedju odtěrati, odmaklo bi mu se i voće i voda. S toga je običaj, da se onim dava ime Tantalovo, koji u preobilnosti žive, a ništa neuživaju.

[5]) Mammon zvao se je někda u starih Gàrkah bog od bogatstva, a danas znači obično to, što bogatstvo.

[6]) Latinski »*non plus ultra*;« tako se zovu stupi, od kojih se kaže, da ih Heraklej uzdigo na brěgu pokraj těsnoga kod Gibraltara za znamenje, da se dalje od ovuda nemože kopnom putovati.

[7]) Staro po Ovidu izradjeno pričanje kaže, da je Ikar bio sin Dedalov, i da je ova oba Min (Minos); kralj od Krete, tako pod zatvorom dàržao, da je samo nebo nad

njima otvoreno bilo. Dedal dakle, da se spasi sa sinom, načini obojici krila, i prilěpi ih voskom. Ali budući da nesvěstni sin nehti slušat nauka otčina, da za njim leti, nego se približi suncu, koje mu raztopi vosak; zato izgubivši krila utopi se u more, koje se i danas po njegovom imenu Ikarovo zove.

[8]) Za gospodovanja rimskoga bio je potok Rubikon medja izmedju Cis-alpinske Gallie i Italie (polag Peutingera zove se danas »*Piscintello*,« a polag papina dekreta od 1756 »*Luso.*)« Prešavši Cezar s vojskom prěko ovoga potoka, i prestupivši tako granice sebi odredjene prokonzularske pokrajine (Gallie), proglasi se nepriateljem starešinstva i skupnoga vladanja rimskoga, i dade povod velikomu domaćemu ratu. Odtuda se od onoga veli, koj je smělo prestupio sebi odredjene granice, da je preko Rubikona prešo.

[9]) Spazili su ljudi, da kad se različni metali u jedno tělo stope, sasvim novi metal izide; pak kako těžc za srebrom i zlatom, padu već oddavna na tu misó, da je moguće, da se ova dva plemenitija metala mogu načinjati iz neplemenitih, kojih dosta ima. U isto doba tražili su takodjer kakov obćeniti lěk, kojim bi se mogle sve bolěsti izlěčiti, život produžiti i tělo pomladíti i t. d. Za preobratiti metale, mislili su, da je takova stvar potrěbita, koja bi, pàrvobitnu materiu u sebi sadàržavajuć, imala moć, da svako tělo može razlučiti na svoje děle, iz kojih je sastavljeno. Ovo obćenito srědstvo lučenja, (*Menstruum universale*,) koje bi po umětnosti imalo pravo zlato proizvoditi, i ujedno moć, da svaku bolest iz těla protěra i život produži, zvalo se je »*mudrački kamen*« (lapis philosophorum), »*veliki Magisterium*, *càrvena tinktura*, *veliki eliksir*;« — a ono pak srědstvo, kojim se je moglo srebro načinjati, zvalo se je »*kamen drugoga reda*, *mali magisterium*, i *běla tinktura*.« Koji su to znanje tobože posědovali, zvali su se

»*mudraci*« ili »*za světlostju těžeći filozofi*« savàršeni meštri u toj umětnosti bili su zvani »*Adepti*,« a pòčetnici »*Alkemiste*.«

[10]) Tako se zove někakav muzikalni inštrumenat načinjen na strune, koi ugodno svira ako se stavi na větar. Osvald, škotski slagatelj od muzike, učini pàrvo pokušenje šnjime. Ovaj inštrumenat načinjen je od suhe jelovine na način kakve uzke, nizke i dugačke škrinjice, sa dvostrukim dnom, u kojoj se na dva bàrvna, koja se blizu jednoga i drugoga uzkoga kraja nalaze, uzduž nepregusto napne 8 do 10 žicah od crěva. A da može větar udarati u te žice, otvori se kao pri škrinji pokrov, koi još na oba kraja krila ima. Sad se postavi inštrumenat s otvorenom stranom prama větru, koi udarajući u žice proizvodi različne glase, i čim se više diže větar, tim se veća razlikost od preugodnih glasovah razvija.

[11]) Ahasveros je inače perziansko ime, i znači toliko kao »*veličanstveni*;« někoji misle, da je to obćenito ime svih perzianskih i medskih vladaocah bilo. — Ovdě se razuměva pod Ahasverom onaj věčni žid, od kojega se takodjer u Legendah čita. Němački pěsnik Schubart je u svojoj pěsmi: »*Der ewige Jude*« taj predmet veoma lěpo proizveo.

[12]) Eldorado se zove izmišljena zemlja u Americi, koju su scěnili, da je prebogata zlatom i dragim kamenjem. Franjo Orellano, pratilac Pizarrov, donio je pàrvi ovu izmišljotinu u Europu, a něki Englez je pak na koncu XVI. stolětja izdao i opisanje ove zemlje s mapom (!!!). Valja da je ovo izmišljenje odtuda nastalo, što se iz vapnenog kamena brěgovi jezera Pariane na suncu sjaju kao zlato i dragi kamen. Sada je samo slika poetička, koja se u Voltairovom *Candidu* najlěpše opisana nalazi.

[13]) Meka se drugačie od Muhamedanacah takodjer »*sveti grad*« zove. Arapi ju zovu »*Om el kora*« t. j. *Mati*

gradovah.« Meka je rodno město svetca Muhameda, koi svojim věrnim naleže dužnost, da moraju barem jedanput u životu ovaj grad pohoditi. Iz Meke uteče Muhamed na 15. Sàrpnja 622 u Medinu, koja se inačie zove *»Medinet ennebi«* t. j. *»sveti grad prorokov,«* i od ovoga poběgnutja Muhamedova broje Turci lěta, kao kàrstjani od porodjenja Isusova.

[14]) Něki vele, da je Memnon bio kralj od Etiopie, a drugi da od Surie (Assirie). U Abidu, u Egiptu, sagradi Memnon jednu prelěpu palaču, a drugu u perzianskom gradu Suzi, koje se od njega takodjer Memnonia zovu. — Na više městah u Azii i Egiptu bilo je Memnoniah t. j. gradovah i Mauzolah, kojih veličinu i lěpotu pokažuju nam iznajdene razvaline takove Memnonie u okolici od Kurnah. U glavnih svojih strankah slaže se ova Memnonia s Osimandriom, koga Diodor opisuje. Ne daleko od ove Memnonie bila su dva gorostasna kipa, od kojih su Gàrci jednoga, pokle bi srušen, sinom od zore prozvali, buduć da su spazili, da kadkada někakav, valjada větrom uzrokovani glas od sebe dava. Primišljeno k tomu pripovědalo se je, da je ovaj gorostas oglašivao se veselo kad bi sunce izlazilo i obasjalo ga jutrom, a kad bi sunce zapadalo, da mu je žalostan glas bilo čuti. Pripovědalo se je dapače, da je ovaj gorostas i suze ronio i odgovore od 7 verasah davao. Ovaj glas da se je čuo do IV. stolětja poslě Isusa.

[15]) Hàrvanje Jakova sa angjelom bit će svakom manje više iz svetoga pisma poznato, gdě se (Libr. Gen. Cap. XXXII) čita: Traductisque omnibus quae ad se pertinebant mansit (Jacob) solus: et ecce vir luctabatur cum eo usque mane. Qui cum vidisset quod eum superare non posset, dixit ad eum: dimitte me, jam enim ascendit Aurora, respondit: non dimittam te nisi benedixeris mihi. etc.

[16]) Kastor i Poluč biahu sini Ledini (Leda), koji su na putovanju Argoplavačkom božansko poštovanje zadobili; jer

kad se je bio jednom uzdigo strahovit vihar na istom putovanju, svi stanu vapiti bogove na pomoć, i na jedanput spaze dva plamena nad glavama Kastora i Poluča u spodobi zvězde, a nevrěme prestà. Od onoga vrěmena zvahu se Dioskuri. Kad su se poslě oba ova brata morali tući sa svojimi nuzljubi (Nebenbuhler) za kćeri Leokipove (Leocippus) Febu i Ilariu, ostà Kastor ubijen od svoga protivnika Ide. Poluč ga je doduše osvetio ubivši Idu: ali neumàrlostju nenadarenoga brata nije mogo oživiti. Pun žalosti s toga molio je Poluč Jupitera, neka ili i njemu istomu život uzkrati, ili mu pako dopusti, da svoju neumàrlost s bratom děliti može. Jupiter usliša molbu, i Poluč side u pakó po brata, ter se drugi dan s nòvim neumàrlim opet na svět povrati. Sad na nebu sjaju Kastor i Poluč kao dvé lěpe zvězde na blizu, koje se takodjer zovu Dioskuri.

[17]) Krezo je bio poslědnji kralj od Lidie, koi je živio 6. stolětje prie Isusa. Njegova neizměrna bogatstva, koja je dobivo iz rudokopnje i zlatnoga pěska potoka Paktola, još i danas su za poslovicu, tako, da kad se reče: *bogat kao Krezus*, to neizměrno bogata čověka znamenuje.

[18]) Cezar, ovaj kao dàržavnik i sgodopisac, a osobito kao rimski vojvoda izredni čověk rodi se na 10. Sàrpnja (Jula), 100 godinah prie Isusa. On je, što se nevěrojatno čini, dobio 500 bojah, i osvojiò 1000 gradovah, pak izza kako je stupanj po stupanj uzdižući se hotio da na vàrhunac svoga těženja sědne, pade na 15. Ožujka, 44 lěta prie Isusa kao žàrtva svoga slavoljubja pod bodežim surotnih starešinah.

[19]) Kao učen čověk i pěsnik može se Petrarka pravedno uresom 14. stolětja zvati. Pisao je latinskim i talianskim jezikom. Njegova slava napunila je Italiu i susědne zemlje. Ali što ga današnji svět tako obćenito štuje, to je samo zaradi njegovih talianskih pěsamah, s kojimi je sve staric ta-

lianske pěsnike nadišo, i u kojih svoju nezaboravnu Lauru tako lěpo pěva. Umro je godišta 1474.

[20]) Rafael Sancio, ili de' Santi, najveći slikar novie, ili kako ga drugi zovu, poslědnji od stare umětnosti, rodi se u Urbinu na 8. Ožujka 1483, a umre u Rimu na 7. Travnja 1520. U Panteonu, gdě je sahranjen, nalazi mu se dopársni kip, izrězan po Naldinu s napisom od kardinala Remba slědećim:

Ille hic est Raphael timuit quo sospite vinci
Rerum magna parens et moriente mori.

[21]) Mihail Angelo, pravie Buonarotti, iz starinske grofovske kuće od Kanose, rodi se god. 1474. Ovaj izvanredni čověk očitovao je svoj čudnovati talenat ujedno u dělih slikarie, kipotvorstva, zidarstva i pěsničtva. Poslědnja njegova znamenita děla u slikarii jesu dvě slike, t. j. padnutje Pavlovo i razpetje Petrovo u Paulinskoj kapeli. Umro je u Rimu god. 1564.

[22]) Toliko je već govoreno i pisano proti mučenju živine, pak sasvim tim ima još ljudih, koji osobitu slast u tom nalaze, da siromašku nedužnu živinu najokrutnie muče. Ovamo spada medju ostalim onaj običaj, da někoji bezćutni ljudi siromaškoj zebi izbodu ili spale oči, samo da bolje pěva. Istina je, da tako oslěpljena ptica malo ne uvěk pěva, ali to je žalostno jaukanje, koje svakoga ćutljivoga čověka mora neugodno u sàrce taknuti.

[23]) Talizman je rěč arapskoga kotěna, i znači kakov kip, pàrsten, travu ili što drugo, što je u kojoj osobitoj uri pri iztoku někih zvězdah ili pri sastanku někih planetah, dakle pod někim zvězdovjem, s izgovaranjem praznověrnih rěčih načinjeno ili nadjeno, s česa se misli, da moć ima, da može vanredna dělovanja tvoriti, a osobito bolesti lěčiti kod onih, koji to sobom nose. U prostraniem smislu znači talizman kakovu ili naravsku ili načinjenu stvar, koja može prěčiti dělovanja djavolska, i odvàrnuti svako zlo

od onoga, koi to sobom nosi, kao što n. p. kàrstjani moći ili moćice svetih o vratu oběšene nose. — Něšto spodobnoga znači i rěč »*Amulet*« samo mislim, da se talizman po svojem većem i prostraniem dělovanju razlučuje od Amuleta.

[24]) O lěstvi Jakova, koju je u snu vidio, čita se (Libr. Gen. Cap. XXVIII) slědeće: »Igitur egressus Jacob de Bersabee pergebat Haran, cumque venisset ad quemdam locum, et vellet in eo conquiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, et supponens capiti suo, dormivit in eodem loco, viditque in somnis scalam stantem super terram et cacumen illius tangens coelum: Angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per eam.« etc.

[25]) Antun Kanova, jedan od največih kipotvoracah, koi je u novie doba epohu učinio u svojoj umětnosti. On je probuditelj ugodnoga stila u kipotvorstvu, i utemeljitelj nove škole glede nježnoga izvàršivanja i izvàrstnoga postupanja s mramorom. On je rodjen na 1. Studenoga 1757 u Posanju (Possagno), selu plemićah Falieri u Mletačkoj pokrajini, i pokazao je već kao děčak veliki talenat za kipotvorstvo. Falieri su ga dali zato s pàrva jednomu kipotvorcu u Posanju na nauk; a poslě u akademiu mletačku, gdě je upravo počeo nauk svoje umětnosti redovito těrati. Ovdě je dobio više darovah kao najumětnii izmedju svih ostalih učenikah, i njegov posao probudio je veliko nadanje, koje je on sa svojim izvanrednim potlašnjim dělom nadišao. Umro je u Mletcih na 13. Listopada 1822. Tělo mu počiva u càrkvi u Posanju; njegovu děsnu ruku darovao je Kanovin brat, koi u Rimu žive, mletačkoj akademii lěpih umětnostih. U Mletcih mu je god. 1827. iz prinesakah u svoj Europi i Americi sakupljenih mramorni spomenik sagradjen u fratarskoj càrkvi. Spomenik, što je papa Lav XII. Kanovi na čast u kapitolskoj biblioteci stavio, odkriven je na 23 Veljače 1833.

[26]) Kàrvavi rat, koga su kuće Lancaster i York prěko 80 godištah vodile za englezko prestolje, zove se rat càrvene i běle ruže, jer je kuća Lancaster imala càrvenu a York bělu ružu u štitu.

[27]) Slědeće pěsme pod brojem XLV, XLVI, XLVII, XLVIII, XLIX, L, LI. nalaze se štampane u »*Iskri*« pod naslovom »*Vinjage*« i kao takove bit će našim čitateljem možebit jur poznate.

[28]) Edip je bio sin tračkoga kralja Laja. Proročište je Laju bilo navěstilo, da ako bude imao děteta s Jokastom, da će ga to isto děte ubiti. Laj s toga, dobivši od Jokaste sina, probode mu pete, i dade ga odněti u goru Kiteron, neka onde ostavljeno pogine. Ali rob, komu bi data zapověd, da to izvàrši, smiluje se dětetu, i nehti ga ostaviti na samu, nego ga predade pastiru korintskoga kralja Poliba (Polybos). Pastir odnese děte svomu kralju, pak budući kraljica bez dětce, primi ovoga nahoda, i od bolestnih otečenih noguh nadene mu ime Edip. Neznadući tako děte svojih roditeljah., raslo je u korintskom dvoru, i postane u svojoj dobi veliki junak. Jednom ga ukori jedan pijan mladić, da on nije pravi sin kraljev; ova sumnja mučila ga je neprestano u duši, i on upita svoje hranitelje o tom, ali oni ga odprave na delfijsko proročište, gdě dobie slědeći odgovor: »Uklanjaj se svojoj domovini, jer ćeš drugačie biti ubojica svoga otca i muž svoje matere.« Dàržeči on sada Korinat za svoju domovinu, ukloni se granicam onoga grada i podje da se preseli u Tebu. Putujući kroz Focidu, srětne na uzkom putu svoga pravoga otca, kralja Laja, kojega kočiaš mu ponosito zapovědi, da se s puta ukloni. Edip to nehti učiniti, i zato nastane boj medju njimi, i njegov otac, Laj, pade pod njegovim mačem. — Tako on neznajući izpuni polovicu proročišta, ter ništa zla nesluteći podje svojim putem dalje. U tebanskoj zemlji běsnila je onda někakova nakazna Sfinks ili Sfinga, koja je ljudem davala zagonetke,

i ubijala svakoga, koi ih nebi znao razrěšiti. — Još nikomu nije rěšenje srětno bilo za rukom pošlo. — Tebanci, u tolikoj těsnoći budući, obećaju izpražnjeno prestolje i ruku kraljičinu onomu, koi ih od tolike nevolje izbavi. Edip dakle pohiti tamo, razrěši zagonetku, oslobodi grad, i zadobi prestolje i ruku kraljice, svoje matere. Sfinks pako, koja je na jednoj klisuri na mimohodeće vrebala, i davala im zagonetke, po razrěšenoj zagonetki stàrmoglavi se u bezdan.

Edip saznavši poslě, da je on ubojica svoga otca i muž svoje matere, izbode si oči, i umre prognan iz domovine.

[29]) Budući několiko měsecah na saboru u Požunu, moram iskreno izpověditi, da sam, odaljen od mile moje Hàrvatske i svega što mi je god š njom i u njoj milo i drago, veoma tužne dane sprovodio i s velikom žudnjom jedva čas onaj dočekivo, da se opet kući vratim.

[30]) Prikazana jabuka u obće znači ljubav, kita ružmarina pako věnčanje, nu kadkad obodvoje i smàrt znači; kao što n. p. kod nas u Hàrvatskoj, ako děva ili mladić umre, običaj vlada, da děve ili mladići, koji màrtvaca prate, pozlatjene kite ružmarina i narančе na město jabukah nose.

